

Muhammed el-Ya’kûbî’nin “Şemâilu’l-Habîbi’l-Mustafâ” Adlı Eserinin Değerlendirmesi

A Review of “Shamâ’il al-Ḥabîb al-Muṣṭafâ” by Muhammad al-Ya’qoubi

Muhammed el-Ya’kûbî. Şemâilu’l-Habîbi’l-Mustafâ. (İngiltere: Signatora, 2023. 250 s.)
ISBN: 978-1-913258-35-1

Mete Gezer

Anahtar Kelimeler

Hadis, Şemâil, Muhammed el-Ya’kûbî, İsnad

Keywords

Hadith, Shamâil, Muhammad al-Ya’qoubi, Isnâd

Allah’ın Hz. Peygamber’i üstün niteliklerle zikretmesi ve onu örnek almayı emretmesi şemâile duyulan ilginin başlıca sebebidir. Bu ilgiyi karşılamak adına geçmişten günümüze Hz. Peygamber’in fiziki ve ahlaki özelliklerini aktaran pek çok eser telif edilmiştir. Kuşkusuz bu eserlerin en meşhuru, İmam Tirmizi’nin *eş-Şemâilü’l-nebeviyye* adlı eseridir. Şemâil alanında yapılan ilk çalışma olması ve bunun yanı sıra tertip ve muhteva bakımından övgüye şayan olması hasebiyle üzerine pek çok şerh, hâşiye ve ta’lik çalışması yapılmıştır.

Muhammed el-Ya’kûbî eserinin mukaddimesinde Şemâil-i nebî alanında geçmişten günümüze kadar birçok eser telif edilmesine rağmen İslâmî eserlerin bulunduğu bir kütüphanede “Riyâzü’s-sâlihîn” tarzında okunup anlaşılması kolay bir kitaba hala ihtiyaç duyulduğunu ifade ederek bu ihtiyaca binaen “*Şemâilu’l-Habîbi’l-Mustafâ*” isimli eserini telif ettiğini ifade eder (s. 9). Müellif bu ihtiyaca dair tespitini, İmam Tirmizi’nin eserini okuttuğu dönemde öğrenciler üzerindeki gözlemlerine dayandırmaktadır. Tirmizi’nin eserinin çok önemli olduğunu ancak alimler ve ilim talebeleri için yazıldığını zikrederek bir hocadan

* Sorumlu Yazar: Mete Gezer (Yüksek Lisans Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: metegezer2@gmail.com ORCID: 0000-0003-2580-7604

Atf: Gezer, Mete. “Muhammed el-Ya’kûbî’nin “Şemâilu’l-Habîbi’l-Mustafâ” Adlı Eserinin Değerlendirmesi.” *darulfunun ilahiyat* 35, 1 (2024): 305–308. <https://doi.org/10.26650/di.2023.35.1.1420201>

yahut şerhiyle beraber okunmadığı müddetçe eserden faydalanılamayacağına dair görüşünü beyan eder. Böylece okunup anlaşılması kolay olan yeni bir eser telif etmeye niyetlendiğini gerekçeleriyle izah etmektedir (s. 18).

el-Ya'kûbî, eserin mukaddimesinde şemâilin tanımı, önemi ve kaynaklarına dair tafsilatlı izahlara yer vermektedir. Şemâil ilmiyle alakalı olan; megâzî, sîre, mu'cizât ve hasâis ilimlerine dair literatüre kısaca değinerek eserini oluştururken faydalandığı kaynaklara işaret etmektedir (s. 16-17).

Müellif, Hz. Peygamber'in şemâili ile ilgili; yaratılışı, ahlakı, ibadet hususunda Allah ile, davet hususunda insanlar ile olan hallerini, kadınlarla ve erkeklerle, büyüklerle ve küçüklerle, hastalar ve sağlıklılarla, dostlarla ve düşmanlarla, ikamette ve yolculukta, yola çıkarken ve geri dönerken, savaşta ve barışta, evde ve mescitte, çarşıda ve sokakta olan halleriyle ilgili beş yüz hadisi bir araya getirdiğini ve bunu yaparken güvenilir kaynakları esas aldığını, istidlalin geçerli olmayacağı hadisleri yer vermediğini zikreder (s. 13-14). Eseri on iki kısım ve yüz yetmiş beş konu başlığında tasnif eden müellif, şemâile dair bütün hadisleri bir araya toplamayı amaçlamadığını ifade ederek asıl maksadının peygamberî sıfatların en önemlilerini beyan etmek ve Muhammedî ahlakın en belirginlerini sunmak olduğuna dikkat çekmektedir (s. 14-15). Bu doğrultuda müellifin yapmış olduğu tasnif incelemeye şayandır.

İlk olarak “Hz. Peygamber kimdir?” faslıyla esere başlayan müellif bu kısımda; Hz. Peygamber'in seçilmesi, nesebi ve isimlerine dair toplamda üç bâb altında on dört hadise yer vermiştir (s. 21-28). İkinci kısımda ise bedenine değinerek yirmi üç bâb içerisinde; peygamberlik mührü, saç, sakalı, gözü, kulağı, sesi, teri, tükürük ve saç gibi hasletlerine dair toplamda doksan sekiz hadise yer vermiştir (s. 29-64). Üçüncü bölümü süslenmesine ayırarak on iki bâb içerisinde; saçını taraması, misvak kullanması, koku sürünmesi gibi toplamda kırk bir hadise yer vermiştir (s. 65-76). Dördüncü bölüm olan “elbiseler” kısmında on altı bâb içerisinde; gömleği, hırkası, yüzüğü, yatağı ve takkesine dair otuz bir hadise yer vermiştir (s. 77-88). Beşinci bölümü ise “komutanlık ve davet” olarak isimlendirmiş; bayrağı, kılıcı, zırhı, kalkanı, at sevgisi, oturağı, minberi, hizmetçi ve korumalarına dair yirmi konu başlığı açarak toplamda otuz dokuz hadis zikretmiştir (s. 89-102). “Yemesi ve içmesi” adını verdiği bölümde; ekmeği, katığı, balina eti yemesi, kuş ve tavşan eti yemesi, peynir ve meyve yemesi, sevdiği ve hoşlanmadığı yiyecekler, bardağı, kasesi, ashabına su dağıtması, zezem suyu taşınması gibi yirmi iki bâb başlığı altında altmış üç hadis nakletmiştir (s. 103-120). Konuşma üslubuna değindiği yedinci bölümde; cevâmiu'l-kelim olması, gülmesi, mizahı, şiirle örnek getirmesi gibi sekiz bâb başlığı altında yirmi altı hadise yer vermiştir (s. 121-130). İbadet

isimli bölümde toplamda on beş başlık açmıştır. Bu başlıklar içerisinde; takvası, ağlaması, kıraati, yemin etmesi, rüyaları, gece namazı, sevdiği dualara dair otuz bir hadis zikretmiştir (s. 131-142). Dokuzuncu bölümü kemaline dair on sekiz başlıkla tasnif ederek; korunmuşluğu, ümmî olması, peygamberlikten önceki ahlakı, şefkati, cesareti, kuvveti ve sabrına dair toplamda elli yedi hadis nakletmiştir (s. 143-168). Muamelat adını verdiği bölümde yirmi üç başlık açarak; koyun gütmesi, eşlerine karşı vefası, kızına ikramda bulunması, çocuklarla oynaması, küçüklere karşı şefkati, oğlunun vefatına hüzünlenmesi, hasta ziyareti yapması, hediye kabul etmesi, okçuluğa teşvik etmesi, eşiyle yarışması, Habeşlilerin oyununu izlemesi, yağmur yağarken ve rüzgar eserken yaptıkları ve hayvanlara karşı merhameti gibi konulara dair toplamda elli yedi hadise yer vermiştir (s. 169-188). On birinci bölüme “irtihal” adını vererek Hz. Peygamber’in yaşamının son evrelerine dair rivayetleri ele almıştır. Bu minvalde; insanlara vedası, son sözleri, vefatı, yıkanması ve kefenlenmesi, cenaze namazı ve defni, yaşı, mirası ve vefatının insanlar üzerindeki etkisine dair dokuz başlık altında yirmi üç hadis zikretmiştir (s. 189-200). Son bölüme ise “müjdeler” adını vermiştir. Bu bölümde peygamberin kabrinde diri olduğu, rüyada görülmesi, sevgisi, salavat çekmenin fazileti ve şefaatine dair beş başlık altında on bir hadis zikretmiştir (s. 201-206). Müellif böylece on iki ana bölümde ve yüz yetmiş konu başlığı altında toplamda beş yüz hadisi bir araya getirmiştir.

Muhammed el-Ya’kûbî, İmam Tirmizî’nin eş-Şemâil’inde ve diğer şemâil eserlerinde bulunmayan başlıklandırmalar yapmıştır. Örneğin Hz. Peygamber’in eşine olan vefası, kızına olan ikramı, ahabına su dağıtması, kürsüye oturması, zezem suyu taşıması, ahab-ı kiramın Hz. Peygamberle teberrükte bulunması, Hz. Peygamber’in hastalara gösterdiği ihtimam, hanımlarıyla eğlenmesi, duadan sonra elini yüzüne sürmesi, hayvanlara şefkati, suyu tasarruflu kullanması gibi başlıklar ilk olarak göze çarpmaktadır. Bu durumu müellif “insanların günümüzde şiddetle ihtiyaç duyup şemâil kitaplarında daha önce yer almayan dakik vasıfları ve latif manaları içeren babları ele aldım” demek suretiyle mukaddimede (s. 14) izah etmektedir.

Müellif babların girişinde konuyla ilgili Kur’ân ayetlerine sıkça yer vermektedir. Ele aldığı hadislere bakıldığında ise kütüb-i sitte ahabî, Taberî, Ahmed b. Hanbel, İbn Hibbân, Hâkim, Ebu’ş-Şeyh b. Hayyân el-İsfahânî, Zehebî, Dârimî, Ebu Bekir b. Ebi Şeybe gibi alimlerden tahricte bulunduğu görülmektedir. Söz konusu hadislerin neredeyse tamamı sahih ve hasen nitelikli olup mevzu ve şiddetli zayıf hadis bulunmamaktadır. İmam Nevevî’nin Riyâzü’s-Sâlihîn adlı eserindeki metodunu örnek aldığını söyleyen müellif, okuyucuyu okumaktan alıkoyacak ya da asıl gayeden uzaklaştıracak unsurlarla kitabı ağırlaştırmamak adına hadisleri tahrîc edenlerin en önemlileri ile yetindiğini söylemektedir (s. 15). Bu husus eserin

tasnifinde de göze çarpmaktadır. Şayet hadis, Buhârî ve Müslim’den birinde ise yalnızca bunu zikretmiş, eğer başka bir kaynakta ise özetle derecesine işaret edip genelde hadis lafzında bir fayda olmadıkça sadece tahrîc ile yetinmiştir. Hâşiyelerde bazı hafızların hadislerle ilgili hükümlerine dair rivayetleri özet şeklinde nakletmiştir. Eserin diğer bir özelliği ise garib kelimelerin çok kısa ve anlaşılır ifadelerle özlü bir şekilde haşiyede açıklanmasıdır. Müellif bunun gerekçesini, “okuyucunun metnin kendisi arasında bir engel olmadan metnin ruhunda yol alıp onunla beraber olay ve manzaraları izlemesi, bu halleri özümseyip öğretilere tanık olması” (s. 15-16) olarak izah etmektedir.

Hadislerle ilgili bölümün ardından müellif eserin sonunda isnadlarına dair bir risale eklemiştir (s. 207). “*Şezerâtun yesîra mine’l-esânîdi’ş-şehîra*” adını verdiği risaleye ve mukaddimeye berâat-i istihlâl sanatıyla başlaması ve kendi nazmı olan şiirlere zaman zaman atıfta bulunması müellifin edebî yönüne dair ipuçları sunmaktadır. Bu risaleyi sunmaktaki gayesini “otorite imamlara ve meşhur musanneflere olan ittisal tariklerini öğrenerek rivâyette bulunmak isteyen hadis talebelerine yardımcı olmak” (s. 209) olarak ifade eden müellif, önde gelen hocalarını vefat tarihlerine göre sıralamakta ve ilmî müktesebatına ve biyografisine dair bazı bilgilere yer vermektedir (s. 210-216). Ardından meşhur sebtlere olan isnatlarını zikretmiştir (s. 217-224). Son olarak rahmet hadisi, Sahîhu’l-Buhârî, Şemâilu’t-Tirmizî, Riyâzü’s-Sâlihîn, el-Erbeûn en-Nevevî isnatlarını zikretmiş (s. 225-235) kitabın rivayet icâzetini barındıran bir metinle (s. 237) eseri hitama erdirmiştir. Kitabın sonunda bâblara dair detaylı bir fihrist mevcuttur (s. 241-249).